

בבא בתרא פב

משה שווערד

1. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף פב עמוד א

בגמ': מכדי פסוקי נינהו ליקרי א"ל משום דמחזי כשיקרא כו' דלמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר.

בטורי אבן מגילה (כ' ע"ב) נקט דהך איסורא דמיחזי כשיקרא אינו אלא איסור דרבנן, אבל בהגהות ר' ברוך פּרנקל שם חולק עליו וסובר שהוא איסור דאורייתא משום מש"נ "מדבר שקר תרחק".

וכן מבואר בתוס' הרא"ש כאן שכתב דהא דאמרינן לעיל דכיון שאינו ראוי לקריאה קריאה מעכבת בו, הוא רק להתירוק דמחזי כשיקרא ואז אינו ראוי מה"ת לקרות, אבל להתירוק דלמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר, לא מקשה מידי, דאין זה אלא חשש דרבנן, לא הוה בכלל אינו ראוי לבילה.

והקשה הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א בדרך אמונה הל' ביכורים פ"ד ה"ד (בביאור"ל ד"ה מביא) שהרי היראים מצוה רל"ה כתב דליכא איסור מדבר שקר תרחק רק במשקר בדבר הנוגע לממון, אבל בשקר שאינו נוגע לממון אין בו איסור דאורייתא. וא"כ גם למ"ד משום דמיחזי כשיקרא קשה דמאי מקשה הא אין כאן איסור דאורייתא כיון שאינו דבר שנוגע לממון לקרות פסוקי התורה על הספק.

ותירץ וז"ל: ואפשר דאין כוונת הרא"ש משום מדבר שקר תרחק, אלא כשמדבר לפני הקדוש ברוך הוא צריך לדבר לפניו באימה ויראה, ולא לומר לפניו דבר שאינו אמת, והוא בכלל "את ד' אלקיך תירא", ואפילו דבר שנראה כשקר, אין לומר, דהוה זלזול במורא שמים, וכדאמר בברכות (ל"ד ע"א) "חברותא כלפי שמיא מי איכא, אי לא כיון דעת' וכו' וכתוב "ולבך לא ימהר להוציא דבר לפני האלקים, כי האלקים בשמים ואתה על הארץ, על כן יהיו דבריך מעטים" וכל שכן שאומר לפני הקדוש ברוך הוא בבית המקדש "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי", וזהו שקר שמעולם וכו' דהוי זלזול בכבוד שמים ועובר על מורא הקדוש ברוך הוא. ורשב"ם שכתב דכתיב דובר שקרים לא יכון כנגד עיני ג"כ התכוין לזה עכתו"ד...

הקשה בשו"ת מנחת אלעזר (חלק ג' סימן י"ח) והרי כיון דספק דאורייתא לחומרא, ואם כן מחמת ספק מיבעיא לי' למיקרי, אמאי מיחזי כשיקרא, כיון דלדינא צריך הוא לקרות.

[1] ותירץ דכיון מדבר שקר "תרחק", א"כ כמו שכתב הרשב"א בחולין (דף ז') דלגבי תרומה וקדשים דכתיב "משמרת" תרומותי, צריך להיות ודאי טהור, ולא מהני בזה רוב, ה"נ לגבי שקר דכתבה התורה בלשון הרחקה, אפילו השקר אינו אלא מיעוט צריך להתרחק ממנה, וא"כ הלשון וק"ו שמספקא שקר יש לו להתרחק, ולכן אסור לקרות אף על גב דאיכא ספק ובעלמא ספק דאורייתא לחומרא. [2] העיר בזה הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א: ובאמת בלא"ה י"ל דזיל הכא הוי ספד"א בדין קריאת בכורים וזיל הכא הוי ספד"א באיסור שקר (וכנ"ל בשם תוס' הרא"ש דלא כטו"א) בוודאי שוא"ת עדיף.

2. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף פב עמוד א ד"ה משום דמיחזי

משום דמיחזי כשיקרא - שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי ושמא לאו בקרקע שלו גדלו וקא משקר וכתוב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (תהלים קא) אבל כשקורא בתורה לא מיחזי כשיקרא.

3. שו"ע או"ח סימן תקסה

(ה) אין היחיד רשאי לומר שלש עשרה מדות דרך תפלה ובקשת רחמים, דדבר שבקדושה הם; אבל אם בא לאומרם דרך קריאה בעלמא, אומרם: הגה - וכן אין ליחיד לומר סליחות או ויעבור (מהרי"ל בשם א"ז):

4. משנה ברורה על או"ח סימן תקסה

(יא) דדבר שבקדושה הם - ואין נאמר בפחות מעשרה:
(יב) דרך קריאה - בניגון וטעמים. אין לומר האדרת והאמונה בצבור כ"א ביוה"כ (ט) הא יחיד יכול לומר האדרת כל השנה. אין לומר קודם חצות לילה שום סליחות ולא י"ג מדות בשום פנים לעולם חוץ מביום הכפורים [אחרונים]:

5. ביאור הגר"א על או"ח סימן תקסה

אבל אם כו'. כמ"ש בב"ב פ"ב א' מכדי פסוקים נינהו לקרי ואין שייך כאן מש"ש:

6. טורי זהב על או"ח סימן תקסה

(ה) אין יחיד רשאי לומר. הטור כ"כ בשם ר' נתן וסיים הטור ואיני יודע מה חשש יש בדבר שהרי אינו אלא כקורא בתורה שהרי לא אמרו חכמים אלא כל דבר שבקדושה כגון קדיש וקדושה וברכו עכ"ל ופשוט שכוונת הטור שיתכווין היחיד שיהיה קריאתו לא דרך בקשה אלא כקורא בתורה וכן מביא ב"י בשם הרשב"א שכתב אבל אם בא לאומרו דרך קריאה בעלמא אומרו וסיים ב"י דלא נהוג עלמא הכי ונראה הטעם דמסתמא כיון שמזכיר אותם כוונתו דרך בקשה כמו שעושיין הקהל ובת"ה סימן ח' מסיק דשפיר יחיד יכול לאומרו בניגון ובטעמים כאלו קורא אותן בתורה ותו אין קפידא דהואיל ופסוקים של תורה הם וכמו שמסיק כאן ובמ"ש רמ"א שגם סליחות א"ל ביחיד והוא מדברי א"ז פ"ק דתענית לא ידענא טעמא שהרי אין בהם רק תחינות לחוד וכי אסור ליחיד לומר תחינות מה שירצה ומו"ח ז"ל מתיר לומר סליחות בלא ויעבור וצ"ל דאסור הוא משום שמזכיר בסליחות וזכור לנו היום ברית שלש עשרה וכן בהרבה סליחות נמצא שמזכיר זכות שלש עשרה מדות ואותן אין לאומרו אף בלא ויעבור אבל אותן סליחות שאין נזכר בהם שלש עשרה מדות ודאי יכול יחיד לאומרו ואין בזה חשש כנלע"ד:

7. שערים מצויינים בהלכה

א"ל משום דמיחזי כשיקרא. פרשב"ם שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי, ושמא לאו בקרקע שלו גדלו וקא משקר, וכתיב "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני", אבל כשקורא בתורה לא מיחזי כשיקרא. כוונתו דבעלמא כשהוא קורא בתורה כבהכ"נ לא מיחזי כשיקרא, אבל הכא שיש לו סל על כתפו וקורא הפרשה בעזרה מיחזי כשיקרא, ולפ"ז אפשר דאפי' אם יקח ס"ת לעזרה ויקרא מתוך הכתב, ג"כ לא מהני, דמיחזי כשיקרא. וידידי

8. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף פב עמוד א

ו] א"ל משום דמיחזי כשיקרא רב משרשיא בריה דר"ח אמר דלמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר - השאגת אריה [סימן צ ד"ה אבל למש"כ] כתב נ"מ בין הטעמים, היכא דודאי חייב בביכורים וספק אם חייב בקריאה, שלפי טעם ראשון לא יקרא דמיחזי כשיקרא, ולפי טעם שני יכול לקרות כיון שפטור מתרו"מ. והנה הרשב"ם [ד"ה משום] מבאר שהוי שיקרא משום שדילמא לאו ביכורים ניהו והוא משקר וקורא להם ביכורים, ולפ"ז היכא דהוי ודאי ביכורים ליכא מיחזי כשיקרא. מבאר השאג"א דהרשב"ם קושטא דמילתא קאמר שחכא הוי שיקרא שאינם ביכורים כלל, וה"ה שמיחזי כשיקרא אם קורא היכא שאינו חייב בקריאה. וקשה מהא דתנן [ביכורים פ"א מ"ה] דטומטום ואנדרוגינוס אינם קוראים שמא הם אשה שאינה קוראת, וקשה לפי הטעם השני כיון שבודאי חייבים בביכורים למה לא יקראו מספק. וי"ל לפי מש"כ הרע"ב שאינם קוראים משום שטומטום ואנדרוגינוס לא קיבלו חלק בארץ שנא' איש לפי פקודיו עד שיהיה ודאי איש. ומקשה התיו"ט ל"ל מיעוטא דקרא תיפוק ליה שהוי ספק אשה. ולפ"ז י"ל דמצד הספק היה יכול לקרוא מספק ולכן בעינן קרא למעט.

9. רישב"א על בבא בתרא דף פב/א

ופרכינן וליחוש דילמא מסקא שרטון ומחזי כתלתא אילני. פי' ויהא ביניהם ד' אמות דלא הוו רצופין, וא"ת והרי יכולין לגלות העפר ויראו שהכל אילן אחד, [1] וי"ל דמהא שמעינן כי אפילו הם אילן אחד ויוצאים שנים מן הגזע שלשה אילנות חשיבי, והיינו דאמרינן לקמן (פ"ג א') בשלשה בדי אילן שחשובים כשלשה אילנות:

10. תורת חיים על בבא בתרא דף פב/א

וליחוש דלמא מסקא ארעא שרטון. וא"ת כי מסקא ארעא שרטון מאי הוה לימא ליה נסלק העפר ונבדוק ונראה אי לאו אילן אחד הוא [2] יש לומר דאפילו הוה אילן אחד למע[ל]ה מצי לוקח למימר מעיקרא שלשה בדי אילן זבנת לי דבשעת מכירה כבר העלת הקרקע שירטון והיו נר[א]ין כשלש אילנות דבכה"ג קנה קרקע כדמשמע לקמן גבי הא דבעי מכר לו שלשה בדי אילן מהו:

11. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף פב עמוד א

ז] וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון וא"ל תלתא זבינת לי ואית לי ארעא - הריטב"א והרשב"א מקשים דיכולים לגלות העפר ויראו שהכל אילן אחד. ותירצו דש"מ מהכא שאם הלוקח קנה ג' אילנות שיוצאים מגזע אחד אית ליה קרקע משום שנחשבים לג' אילנות.

וכתבו רוב הראשונים [הריטב"א, הרשב"א, הנ"י והמ"מ מכירה כד - ה] שאם הלוקח טוען מכרת לי ג' אילנות, והמוכר טוען מכרתי אחד ואח"כ עלה שירטון וכיסה הגזע [ונראה כג' אילנות] [1] נאמן הלוקח כיון שכעת לפנינו איכא ג' אילנות, אומרים כך נמצא כך היה. [2] אבל שיטת הרמב"ן שכיון שהמוכר מוחזק [מרא קמא] הוי שלו מספק.

ומקשה המל"מ [מכירה כד - ה] לפי הרמב"ן מה החשש שלוקח יטען ג' זבנת לי הרי אינו נאמן. וכבר הרגישו בקושיה זו הריטב"א, הר"ן והנ"י ותירצו דמ"מ עשו תקנה כדי שלא יצטרכו לדין ולדיינא. ומלשון הרשב"ם [ד"ה וליחוש] שכתב ויפסיד המוכר, משמע כמו הראשונים שהלוקח נאמן בטענתו. וקשה למה אין הרמב"ן סובר שאומרים כאן נמצא כאן היה [כמבואר בכתו' דף עו]. וי"ל ע"פ סברת הסמ"ע [סימן ס - כ] שכתב בקרקע לא שייר כאן נמצא כאן היה דקרקע במקומה עומדת ורק במטלטלין אומרים כאן נמצא כאן היה.

עוד י"ל לפי מש"כ גידו"ש בשם הקה"ח [רכד - ב] שלהוציא ממוחזק לא אומרים כאן נמצא כאן היה. וסברת הרשב"א הוא דכיון שעכשיו נמצאים ג' אילנות אצל הלוקח, מסתבר לומר שתיקנו חכמים שאין המוכר נאמן לטעון שלא היה כן בשעת המכר.

12. דבר יעקב מסכת בבא בתרא דף פב עמוד א

טז] הרי זה קנה תחתיהן וביניהם וחוצה להן כמלא אורה וסלו - בגמ' להלן מבואר שחוצה להן מלא אורה וסלו אינו רשאי לזרוען, אבל תחתיהם וביניהם רשאי לזרוע [עיין רד"ה אותן אורה]. ויש להסתפק האם הקרקע קנוי לו לגמרי או קנוי לזרוע ולנטוע ולא לשאר מילי.

הרמב"ם [ביכו' ב - יג] כתב, הקונה שלשה אילנות יש לו קרקע, ואף על פי שאין לו אלא האילנות בלבד הרי הוא כמי שקנה קרקע. והראב"ד משיג, שדוקא היכא דקנה קרקע מביא ביכורים. ומבאר הרדב"ז שהראב"ד למד [וכן למד הכס"מ] שכוונת הרמב"ם אף מי שבהדיא קנה אילנות בלבד ללא קרקע מביא וקורא. והרדב"ז מבאר שכוונת הרמב"ם אף על פי שלא קנה הקרקע לאוקמי בה חיותא או למשטח פירות אלא לצורך האילנות דוקא, אפי' בכה"ג מיקרי אית ליה קרקע. משמע מלשונו שבסתמא קנה קרקע לגמרי וכוונת הרמב"ם שגם בגוונא שקנה רק לצורך האילנות ולא שאר תשמישים נמי מיקרי אית ליה קרקע. והגר"ח מפרש שכוונת הרמב"ם שכל מי שקונה ג' אילנות עצם הקרקע אינה קנויה לו בגופה, ורק זכות זריעה ונטיעה הוא שיש לו בקרקע לעולם.

13. שערם מצויינים בהלכה

מן הגזע הרי הוא של בעל הקרקע. והר"י מיגש מפרש, מי שקנה דקל אחד מחבירו שלא לקוצצו, אין לו גזע לבעל האילן, לפי שאין מעלין גזע מצדו של אילן כדי שיהא של בעל האילן אלא מן השרשין שהוא של בעל הקרקע. ומוכא דבריו במ"מ (מכירה פכ"ד

אלא אמר ר"פ אין לו גזע לבעל דקל לפי שאין מוציא גזע. [עי' ברשב"ם שאין דרך דקל להוציא מן הגזע כלום, אלא מלמעלה בראשו גדילים כל ענפיו, והלכך עולין לו בחבל, ומשו"ה הסיח דעתו, דלא שכיח להוציא גזע, וכל מילתא דלא מסיק לוקח אדעתיה לא קני, ואפי' אי מיקרי ויוצא

14. שערים מצויינים בהלכה

ובוצר בענבים, וקוצר בתבואה, וגודר בתמרים, ומוסק בזיתים, ומלקט בשאר אילנות. דברי הרשב"ם לקוחים מגמ' שבת (עג): תנא הקוצר הבוצר והגודר והמוסק והאורה, כולן מלאכה אחת הן, עיי"ש ברש"י. ועי' בדברינו לעיל (לג): ד"ה איזיל איגדריה לדיקלא). ובסה"ק ישמח משה (פ' בלק ד"ה לכה ארה לי) כתב, דהיינו טעם דאמרינן לשון אורה בתאנים, משום שאינם נגמרים בבת אחת, ולכך נקרא אורה לשון לקיטה כי לוקטים אותם אחד אחד, וכוה מפרש הא דאמר (בלק כג-ז) "לכה ארה לי יעקב", שיהיו נלקטים כל א' בפנ"ע, ועיי"ז אולי יוכל נכה בו דכל זמן שישראל באגודה א' אין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהן, עיי"ש.

שם ע"ב כמלוא אורה וסלו. | פרשב"ם אורה המלקט, ואורה שייך לומר בתאנים,

15. דף על הדף מסכת בבא בתרא דף פב עמוד ב

בגמ': לימא ר' אלעזר לית ליה דשמואל רביה. כתב ביד מלאכי (כלל תרס), 'בבתרא פ"ב ב' דקרי לשמואל רביה דר' אלעזר, אף על גב דר' יוחנן היה רבו מובהק דר' אלעזר, כמו שהוכחתי באות התיו גבי תלמיד חבר, עש"ב, והטעם הוא משום דסתם רבו הנאמר בגמרא הוי שאינו מובהק, וכמ"ש הר"ב פרי חדש בא"ח סי' תע"ב ס"ה, וקול בן לוי דף ט' ג' יע"ש, אך הב"י ב"ד סי' רמ"ב וכן בכ"מ פ"ה מהלכות ת"ת כתב, דסתם רבו הוי רבו מובהק, ולפי זה צריכין אנו לומר, דמ"ש איהו גופיה בח"מ סי' י' הנ"ל, דקרי רביה לכל מי שהוא גדול מחבירו בחכמה, לדעת הרמב"ם והטור קאמר, וליה לא ס"ל.

16. שערים מצויינים בהלכה

ואי ס"ד רע"ק היא, אמאי ישפה, האמר מוכר בעין יפה מוכר. כתב בחי' הרמב"ן, שאם נחלקו המוכר והלוקח לאחר זמן, זה אומר עד כאן היו מגיעים ענפי האילן בשעת מכירה כמות שהם היום, והמוכר אומר לא כי אלא נארכו הכדים, על הלוקח להביא ראיה, ואינו יכול לומר כיון שאמר ישפה על המוכר להביא ראיה שאם הגדילו היה משפה, דדילמא לאו אדעתיה. ובחי' הרשב"א הקשה עליו, דהכא הדבר ידוע שמכר לו האילנות, והקרקע שתחתיהן בודאי מכור עמהן, ואנו רואין ענפי האילן נוטין עד כאן, והן עדות על מכירת הקרקע, דאמרי' כאן נמצאו כאן היו, ועל המוכר להביא ראיה, ומסיק הרשב"א דלמעשה

הוא מבטל דעתו מפני רבו הרמב"ן. | ובטור"ז (חור"מ סי' רטז ס"ח) מיישב קושייתו, לפמש"כ הרמ"א (שם) דאם המוכר אומר שהגדילו והלוקח אומר שלא הגדילו, על הלוקח להביא ראיה, דנ"ל דכש"כ אם המוכר אומר מכרתים זה אחר זה, ולוקח אומר בפע"א קניתים, דעל הלוקח להביא ראיה, דלפ"ז ניחא, דמשו"ה המוכר נאמן לדעת הרמב"ן, במיגו דאי בעי אמר המוכר מכרתי לך בזה אחר זה, ובזה אפי' הרשב"א מודה דעל הלוקח להביא ראיה, דכיון דיש ספק בעיקר המכירה, אין שייך לומר כאן נמצאו כאן היו כו' עיי"ש.

17. חדושי הרשב"א על מסכת בבא בתרא דף פב/ב

מי לא מודה ר' עקיבא באילן הנוטה לתוך שדה חבירו שקוצץ מלא מרדעת על גבי המחרישה. כלומר והא מתני' סתמא קתני וליכא מאן דפליג בה. וקשיא לי דלימא מוכר ולוקח שאני ומשום דמוכר בעין יפה הוא מוכר.

ומסתברא לי דה"ק מי לא מודה ר' עקיבא והא מתני' בפ' לא יחפור סתמא קתני כל אילן שנוטה ולא מפליג בין נוטע סמוך למצר בין קונה. וא"ת מאי שנא משום על גבי המחרישה, תיפוק לי משום דדילמא אמר ליה עד כאן היו ענפיו משולחין ותחתיהן שלי, וכדאמרין לעיל (ע"א) היוצא מן הגזע הרי אלו שלו ויקוץ דילמא אמר ליה תלתא זביגת לי. ונראה לי דעדיף ליה למינקט הא דאפי' כי לא טעין טענת הרמאין אית ליה פסידא עד שיקוץ מלא מרדעת על גבי המחרישה. ואי נמי דהכא אפשר ליה בקביעות תחומין. ובנמוקין הר"ם בן ז"ל [כתב] שאם נחלקו המוכר והלוקח לאחר זמן, זה אומר עד כאן היו מגיעין ענפי האילן בשעת המכירה כמות שהם היום והמוכר אמר לא כי אלא נארכו הבדים, על הלוקח להביא ראיה, ואינו יכול לומר כיון שאמר ישפה על המוכר להביא ראיה שאם הגדילו היה משפה, דדילמא לאו אדעתיה, ע"כ. ולולי שאמרה הרב ז"ל הייתי אומר שעל המוכר להביא ראיה, שאני אומר כאן נמצאו וכאן היו, ואין זה כבאין לטעון על השדה שזה אומר עד כאן מכרת לי וזה אומר לא מכרתי שעל הלוקח להביא ראיה שהוא המוציא, דשאני הכא דהדבר ידוע שמכר לו האילנות והקרקע שתחתיהן בודאי מכור עמהן ואנו רואין ענפי האילן נוטין עד כאן והן עדות על מכירת הקרקע, והמוכר שטוען שגדלו ולא כן היו בשעת מכירה עליו הראיה, כנ"ל. אלא שאני מבטל דעתי מפני דעתו:

18. ברכת אברהם

ואי ס"ד ר"ע היא אמאי ישפה האמר מוכר בעין יפה מוכר. בהג"ה שו"ע (רט"ו סק"ח) ואם המוכר אומר שהגדילו והלוקח אומר שלא הגדילו על הלוקח להביא ראיה, ובהגרי"א (סק"כ) הראה מקורו מסוגיין דאם לא כן הא י"ל דישפה מפני שלמחר יאמר שקנה עד כאן את הקרקע, ע"ש.

והנה היכי דנחלקו אס קנה עד מקום זה או זה הדברים מובנים בפשטות שקרקע בחוקת בעליה קיימא וכל ספק בקנין אוליין בתר חוקת מ"ק, מיהו בשו"ע שם מיירי לענין קנינת הענפים דכופהו לקפוץ, וזוה לכאור' הלוקח מוחזק בתשמישו וכילד מסלקן.

ובחדושי הרשב"א (במגיד משנה מכירה פכ"ד ה"ה) הביא דין זה בשם הרמב"ן והרשב"א דן כנגדו, שלולא דברי הרמב"ן היה אומר שהאילנות כאן נמלאו וכאן היו והן עדות על המכירה, ועל המוכר להביא ראיה שלא היה שם בשעת מכירה. ומיהו ביטל דעתו נגד הרמב"ן.

ונראה די"ל דכיון דדרך האילן לגדול שוב אין מזה הוכחה כלל על שעת מכירה, ואין צמח ס' דהשתא להוציא קרקע ממרא קמא, וכלל דכאן נמלא כאן הי' לכאור' ל"ש כה"ג דתמיד גדול והולך, ואי משום הא דברי הרמב"ן מזכירים, ושור' כן בשמ"ק בשם הר"ן. מיהו מה דיש לדון למה ל"ה מוחזק בתשמישו להחזיק שם ענפי האילן, ע' מש"כ לעיל (ו' ע"א) בענין חוקת תשמישין אות ג'. ומשמע דס"ל לרמב"ן דל"ה מוחזק, דכל רגע של שימוש בקרקע חזירו הוא דבר חדש ועליו להביא ראיה, וכדברי הנתיבות (קני"ג ס"ק י"ד) שהצאנו שם (אות ד'). מיהו בלא"ה נמי אחי שפיר, דהא אין כאן שום נדון אם יש זכות השתמשות או לא, דאם הקרקע אינו בכלל המכירה, לא הקנה לו שום זכות, וכל הנדון רק על מכירת קרקע, וזוה לא מהני כלל מה דמוחזק בתשמיש, וכל דברי הגרי"ד שם אינם אלא לגבי נדון אם יש זכות השתמשות בשל חזירו, זוה איכא חוקה ע"י ההשתמשות, דעי"ז הוא המוחזק בתשמיש זה.

19. שערים מצויינים בהלכה

מארבע אמות ועד שמונה. פרשב"ם ולא עד בכלל. וכן למ"ד מח' ועד ט"ז, ג"כ לא ט"ז בכלל. וכ"כ בחי' הר"י מיגש. ונ"ל הטעם עפ"י מה דאיתא במס' חולין (נה). כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים, אבל ראיתי ברשב"א ובריטב"א דילפינן מסוגיא דכלאים עי"ש. אבל בחוס' לקמן (פג. ד"ה כמה) כתבו, דעד ועד בכלל, ומחלקין בין ענין קנין לכלאים, דלגבי קנין מודדין באמות מצומצמות, ובכלאים באמות שוחקות. וכן פסק הרמב"ם (מכירה פכ"ג ה"ד) דעד ועד בכלל, שכתב אם היו מרוחקין יותר על שש עשרה אמה כו', הר"ז אין לו קרקע, ומוכח מזה דעד ועד בכלל, עי"ש במ"מ (ה"ג). וכן פסק בשו"ע (חומ"מ סי' רטז ס"ז), ועי"ש בסמ"ע (ס"ק כד).

20. שיטה מקובצת על בבא בתרא דף פב/ב

ועד שש עשרה אמה. פירוש עד ולא עד בכלל וכן פירשו ר"ש ורבינו חננאל ז"ל והרא"ם ז"ל שהרי למדו בגמרא מכלאים וכדאמר ליה אביי לרב יוסף לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן מתניתין כוותיה וכהיא מתניתין תניא מעשה בצלמון באחד שנטע כרמו שש עשרה אמה על שש עשרה אמה והיה הופך שער שתי שורות לכאן ונטע את הגיר אלמא כל שהוא נטוע שש עשרה מפוזרין הן. וקשה קצת דהא ברייתא דמסייע מיניה לרבה תניא כמה יהו מקורבים ארבע אמות כלומר ולא מקורבים יותר מכאן. וכמה יהו מרוחקים כלומר שיהא להן קרקע ושאינם נקראין מפוזרין שש עשרה אמה אלמא אפילו במרוחקין שש עשרה אמה יש להם קרקע דהתם לא קתני עד. ולפיכך נראה כדברי רבינו יצחק ז"ל הזקן כו' שפירש דחילוק יש בין קניה לכלאים דלגבי מקח שש עשרה מלמטה מפני שהן אמות מצומצמות ולגבי כלאים שש עשרה מלמעלה מפני שהן שוחקות וכדאיתא בריש פרק קמא דעירובין. הרשב"א ז"ל:

1. שפת אמת ספר דברים - פרשת תבא - שנת [תרל"ד]

וכל דבר בראשיתו צריך שמירה. כי בתחילת שבא הדבר מן השורש אל האדם עומד לחסרון. וגם כי כל המקבל צריך שמירה שלא יבא לידי גבהות לכן כל מי שיש בו בחי' ראש צריך שמירה. והעצה היא קבלת מלכותו ית' להתדבק בו ולהתזיר אליו הראשית לזכור כי הכל שלו. לכן מיד שבאו לארץ הי' המצוה ביכורים. וכן בפרט בכ"ד שע"ז כ' בראשית ברא פירשו ז"ל בשביל תורה וחלה כו' כ"ד שנקרא ראשית שזה קיום העולם כנ"ל. לכן נסמכה פרשת ביכורים לזכירת עמלק דכ' ראשית גוים עמלק לכך א' עדי אובד כנ"ל שמהראשית עומד להיות אובד

2. שפת אמת ספר דברים - פרשת תבא - שנת [תרל"ט]

בקיצור. עיקר חביבות מצות ביכורים הראשונים שהביאו בני"י בכניסתם לארץ כמ"ש כבר טעם סמיכות הפרשה אחר מחיות עמלק שהוא ראשית גוים שהפריד עצמו משורש החיים. ובנ"י מיד שנכנסו לארץ ישראל נחלתם. הביאו ביכורים להתדבק בשורש העליון. ואחר מחיות עמלק יכולין להביא אלה הביכורים כראוי.

3. שפת אמת ספר דברים - פרשת תבא - שנת [תר"מ]
מצות ביכורים חשובה מאוד אשר הפסוק פורט כל מעשה ולקחת מראשית... ובכח אחיזה בזה הראשית
יכולין למחות זכר עמלק דכ' ראשית גוים עמלק שהוא היפוך הביכורים

4. ראב"ד מסכת תמיד דף ל עמוד ב
מורי הרב החסיד ז"ל אמר דכל הנך דקתני שהיו נשמעין מיריחו מעשה נסים היו. ודוקא היה ביריחו נשמע
ולא בשאר צדדים מפני שיריחו היתה כמו ירושלים מפני שהיא היתה תחלת כבוש א"י וכמו דתרומת דגן
צריך לתרום כן נתרמה א"י עצמה ובשביל כך התרימה יהושע להיות קודש לפי' היא כמו ירושלים והיו
נשמעין בה כל הנך דקתני כדי שירגישו בני אדם שביריחו יש כמו כן קצת קדושה כמו בירושלים ולפיכך
באלה יותר משאר דברים מפני שכל אלו הדברים קול שער הגדול וצלצל וגביני כרוז הם תחלת עבודות
המעמידים את הכהנים לעבודתם ולוים לדוכנם וגם קטורת הוא תחילת עבודת פנים ודי בהנך והאי דקא מסיק
במסכת יומא דכה"ג משובח היינו לפי ראות בני אדם אבל כח שום אדם לא היה לשמוע קולו ביריחו אלא שנס
היה והאי דלא קחשיב להו בכלל נסים הנעשים בבהמ"ק משום דמילי אבראי כמו קול ביריחו לא קא חשיב:

- תלמוד בבלי מסכת תמיד דף ל עמוד ב
מיריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח, מיריחו היו שומעין קול מגריפה, (מיריחו היו שומעין קול השיר), מיריחו היו שומעין קול בן ארזה מקיש בצלצל, מיריחו היו שומעין קול החליל, מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז, מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור, מיריחו היו שומעין קול השיר, מיריחו היה שומע קול השופר, וי"א: אף קולו של כ"ג בשעה שהוא מזכיר את השם ביה"כ. מיריחו היו מריחין ריח פיטום הקטורת